Liite 2.

Muistio Norjan kanssa Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä tehdyn sopimuksen ja siihen liittyvän kalastussäännön eräiden määräysten hyväksymistä tarkoittavan lainsäädännön (Vp 1989 HE 53) lainsäätämisjärjestyksestä. Tehty Helsingissä toukokuun 19 päivänä 1989.

1. Johdanto. Perustuslakivaliokunta on kutsunut tämän kirjoittajan kuultavaksi 19.5.1989 pidettävään istuntoon otsakkeessa mainitussa asiassa.

2. Omaisuuden perustuslainsuoja HM 6 §:ssä tarkoittaa maan ja vesialueen omistusoikeuden sisältöä ja oikeussuojaa kokonaisuutena. Maanomistusoikeuden sisällön piiriin luetaan toisaalta oikeus faktisesti käyttää kiinteistöä ja toisaalta valta oikeudellisesti määrätä esineestä, kuten valta kiinteistön myymiseen, panttaamiseen ja vuokraamiseen. Omaisuuden rajoituksia on tarkasteltu liian yksipuolisesti pelkästään käytönrajoituksina, jolloin omistusoikeuden sisältöön kuuluvat muut momentit ovat jääneet riittävää huomiota vaille. Kuitenkin omaisuuden perustuslainsuoja tarkoittaa maaomaisuuden kokonaisuutta eli käyttövapautta, vaihtovapautta ja oikeussuojaa. Jos maaomaisuuden kokonaisuudesta otetaan pois jokin näistä kolmesta entiteetistä, maaomaisuus on menettänyt merkityksensä ja arvonsa täydellisesti ja totaalisesti. Tästä voidaan mainita esimerkkejä.

Yleisistä teistä annetun lain mukainen tieoikeus yleisen tien alueeseen ei siirrä omistusoikeutta tienpitäjälle. Omistusoikeus maahan pysyy lain mukaan omistajalla ja tienpitäjä saa yksinomaan tieoikeuden. Tieoikeuden perusteella alueelle rakennetaan maantie ja se otetaan yleisen liikenteen käytettäväksi. Maanomistaja on menettänyt käyttövapautensa alueeseen ja tämän mukana kaiken. Tosin luovuttamiskompetenssi ja sivullissuoja ovat säilyneet muuttumattomina, mutta ne ovat arvottomia ilman käyttövapautta.

3. Omaisuuden normaalin, kohtuullisen ja järkevän hyväksikäyttämisen periaate on hyväksytty yleisesti tulkintamalliksi ratkaistaessa lainsäätämisjärjestystä HM 6 §:n pohjalta. Tulkintamallin avulla pyritään ratkaisemaan, onko omaisuuden hyväksikäyttäminen mahdollista vielä

uudessa laissa annettavasta rajoituksesta huolimatta normaalilla, kohtuullisella ja järkevällä tavalla. Tällöin arvostellaan, ovatko säädettävän lain mukaiset omaisuuden käyttövapauden ja suojan rajoitukset siinä määrin laajoja ja syvällekäypiä, että asiasta olisi säädettävä perustuslain säätämisjärjestyksessä. Vähäisistä rajoituksista säädetään tavallisella lailla, sillä kansalaisen omaisuus on HM 6.1 §:ssä turvattu lain mukaan eli siis tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä käsitellyn lain pohjalta. Toisaalta perustuslain säätämisjärjestystä tarvitaan pakkolunastusta ja siihen verrattavaa omaisuuteen puuttumista koskevassa lainsäädännössä, joka ei täytä HM 6.3 §:n mukaisia täyden korvauksen ja yleisen tarpeen vaatimuksia.

4. Yleiset lähtökohdat lainsäätämisjärjestyksen arvostelemisesta on esitetty hallituksen esityksen perusteluissa virheellisesti ja puutteellisesti. Hallituksen esityksen (s. 1) mukaan "sopimus ja kalastussääntö rakentuvat kaikilta olennaisilta kohdiltaan voimassaolevan sopimusjärjestelmän varaan, jonka perusperiaatteita ja rakennetta ei muuteta." Sopimuksessa ja säännössä on kuitenkin "nykyisin voimassa olevaan sopimukseen ja kalastussääntöön verrattuna eräitä uusia määräyksiä, jotka vaativat eduskunnan suostumuksen" (s. 9). Muutoin samoin kuin teknisten muutosten osalta Tenojoen muutettu kalastussopimus ja kalastussääntö on annettu kokonaisuudessaan pelkästään eduskunnan tietoon (s. 9).

Lähtökohtia ei voida pitää oikeina. Voimassa oleva vuoden 1972 sopimus ja sääntö samoin kuin vuosien 1979 ja 1982 muutokset on laadittu vanhastaan siltä pohjalta lähtien, että "nyt kysymyksessä olevat vedet lienevät ainakin suurimmaksi osaksi valtiolle kuuluvia vesiä", kuten hallituksen esityksessä eduskunnalle (Vp 1972 HE 97) tuolloin sanottiin. Vesialueiden omistusoikeudesta saatiin lainvoimainen korkeimman oikeuden tuomio vasta 27.6.1984 taltio 1330. Vasta tuolloin voitiin havaita, kuten Tenojoen kalastustoimikunta (1985:9 s. 4) on arvioinut, että noin 35 % vesialueesta kuuluu valtiolle ja noin 65 % yksityisille kiinteistöille. Tämän lisäksi yksityisille kiinteistöille kuuluu huomattava määrä erityisperusteisia kalastusoikeuksia valtion vesialueella. Näitä kalastusoikeuksia koskeva oikeudenkäynti ei ole vieläkään päättynyt.

Hallituksen esityksen (s. 4) mukaan "Suomen valtion ja kalastuskuntien vesialueet ovat pääuoman alueella lähes yhtä suuret." Maininta näyttäisi Tenojoen kalastustoimikunnan mietinnön valossa virheelliseltä, sillä mietinnön mukaan yksityisiä vesialueita on huomattavasti enemmän. Tarvetta yksityisten vesialueiden määrän vähättelyyn näyttäisi olevan sen vuoksi, että lainsäädännön lähtökohdat saataisiin pysymään samoina kuin vuonna 1972. Sopimusta ja sääntöä tehdään näin edelleen valtion vesialueelle, vaikka todellisuudessa vesialueet ovat pääosalta yksityisomistuksessa.

Lähtökohdat ovat nyt olennaisesti toiset kuin vuoden 1972 lainsäädännössä ja vuosien 1979 ja 1982 muutoksissa. Tämän vuoksi olennaiset muutokset lainsäädännön perusteissa olisi pitänyt saattaa rehellisesti edeuskunnan tietoon ja lainsäädäntö olisi pitänyt saattaa kokonaisuudessaan uutena lainsäädäntönä eduskunnan käsiteltäväksi. Tätä lopputulosta puoltaisi vielä toinenkin näkökohta.

Kuten tunnettua väliaikaiseen lainsäädäntöön sisältyvät rajoitukset samoin kuin muut lyhytaikaiset rajoitukset voidaan antaa ankarampina kuin pysyvät rajoitukset perustuslain omaisuudensuojan olematta esteenä. Tätä periaatetta on korostettu muun muassa ympäristöministeriön kaavoitusohjeissa. Periaate on tuttu myös yksivuotisia verolakeja koskevista säännöksistä ja menettelytapakaavoista. Tenojeon sopimusta ja sääntöä koskevat rajoitukset on hyväksytty eduskunnassa sillä edellytyksellä, että rajoitukset ovat väliaikaisia, ja myös sillä edellytyksellä, että ne ovat voimassa väliaikaisesti vain siihen saakka, kunnes vesialueiden omistusoikeudesta on saatu täysi selvyys. Tämän jälkeen asia harkittaisiin uudelleen. Nyt tämä selvitys on saatu ja nyt on aika ottaa lopullisesti kantaa rajoitusten laajuuteen siltä pohjalta lähtien, että rajoitukset tulevat koskemaan pysyvästi yksityistä omaisuutta.

5. **Asuinpaikkaperiaate** merkitsee hallituksen esityksen perustelujen mukaan Tenojoen vesistön jokilaaksoissa vakinaisesti asuvien henkilöiden kalastusoikeuden turvaamista sopimuksessa ja säännössä. Asuinpaikkaperiaatteen mukaan määräytyvät muun muassa erilaisten pyydysten ja kalastustapojen käyttöoikeus, oikeus käyttää omaa venettä kalastukseen sekä kalastuskortin hinta. Ne kiinteistöjen omistajat ja kalastusoikeuden haltijat, jotka eivät vakinaisesti asu jokilaaksoissa, ovat sopimuksessa ja säännössä rinnastettu urheilukalastajiin. He ovat siis samassa asemassa kuin ulkomaalainen turisti. Toisaalta paikkakunnalla jokilaaksoissa asuvat henkilöt ovat muiden pyydysten kuin padon ja verkon käytön osalta keskenään samassa asemassa kiinteistön omistuksesta ja kalastusoikeuden hallinnasta riippumatta.

Hallituksen esityksen (s. 9) perusteluissa lausutaan hurskaasti: "Hallitus korostaa tässä yhteydessä, että kalastusoikeuteen ei nykyisellä Tenojoen kalastussopimuksella ja -säännöllä eikä nyt esillä olevissa määräyksissä ole puututtu. Kalastusoikeuden käytön rajoittaminen Tenojeon vesistön jokilaaksojen ulkopuolella asumisen perusteella johtuu pyrkimyksestä ottaa huomioon lohikannan säilyttämiseen ja lisääntymiseen liittyvä merkittävä yleinen etu."

Vesialueen omistajan omistusoikeuteen perustuva ja siihen sisältyvä kalastusoikeus tosin säilyy muodollisesti entisellään, mutta käytännössä muualla kuin jokilaaksoissa asuva omistaja on menettänyt täydellisesti mahdollisuutensa kalastamiseen. Hän voi tosin ostaa valtiolta oikeuden kalastamiseen vavalla ja

vieheellä samoilla ehdoilla kuin ulkomaalainen turisti. Vieraspaikkakuntalaisen kiinteistönomistajan kalastusoikeus on otettu tosiasiallisesti valtiolle ilman korvausta. Merkittävä yleinen etu ei oikeuta säätämään tätä lakia tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä. Vasta yleinen tarve ja täysi korvaus mahdollistaisivat uuden lainsäädännön tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä, kuten HM 6.3 §:ssä on sanottu. Muualla kuin jokilaaksoissa asuvat kiinteistönomistajat eivät ole saaneet menetyksistään korvausta lainkaan, sillä kalastuskorttivaroja palautetaan muilla perusteilla yhtäläisesti jokilaaksoissakin asuville sikäli kuin niitä palautetaan. Ne eivät sisällä korvausta vieraspaikkakuntalaisten kiinteistönomistajien erityismenetyksistä.

Toisaalta asuinpaikkaperiaate ei ole tarpeellinen lohikannan säilyttämisen ja lisääntymisen kannalta. Tältä kannalta asuinpaikkaperiaatteella ei ole merkitystä, vaan sen syyt ovat kauttaaltaan ideologisella ja sosiaalisella tasolla. Asuinpaikkaperiaate vaikuttaa Tenojoesta lähtöisin olevan lohen saalismäärien siirtymiseen kalastajalta toiselle enintään muutaman promillen verran. Lohen kokonaissaaliistahan noin 80 % kalastetaan merellä. Tähän 80 %:iin nyt kysymyksessä olevan lainsäädännön sekä sopimuksen ja säännön rajoitukset eivät lainkaan ulotu miltään osalta. Vieraspaikkakuntalaisten omistamat kiinteistöt ovat yleensä pieniä ja niihin manttaaliosuuden perusteella liittyvä kalastusoikeus on vähäinen. Normaalisti kalastuskunnan tehtävänä olisi valvoa, että kalastuskuntaan kuuluvien kiinteistöjen omistajat käyttävät oikeuksiaan osuuksiensa mukaan. Kalastuksen järjestämisvalta on nyt kuitenkin siirtynyt kalastuskunnilta valtiolle. Tältäkin osalta asia vaatii perustuslain säätämisjärjestystä.

Asuinpaikkaperiaate merkitsee, että muualla kuin jokilaaksoissa asuvan kiinteistön omistajan oikeus vesialuunsa käyttämiseen normaalilla, kohtuullisella ja järkevällä tavalla on otettu kokonaan pois ja siirretty valtiolle ilman korvausta. Valtio voi luovuttaa tämän käyttöoikeuden turistille maksua vastaan.

Kaikki asuinpaikkaperiaatteeseen liittyvät säännökset vaativat selvästi perustuslain säätämisjärjestyksen.

6. Kalastusoikeuden perintönä saanut suoraan jokilaaksoissa vakinaisesti asuneelta henkilöltä on rinnastettu säännössä jokilaaksoissa asuvaan. Kiinteistön omistajan tosiasiallinen kalastamismahdollisuus riippuu siitä, onko hän ostanut vai perinyt kiinteistönsä. Erottelu ei perustu lohikantojen ja lohisaaliiden turvaamiseen vaan sosiaalisiin syihin. Erottelua on pidettävä perustuslain omaisuudensuojan ja yhdenvertaisuuden periaatteiden vastaisena. Säännökset vaativat tältäkin osalta perustuslain säätämisjärjestystä.

7. Kalastuskorttiperiaate merkitse, että jokaisen, joka aikoo kalastaa

sopimuksen ja säännön tarkoittamissa joenosissa, tulee lunastaa kalastuskortti. Maksu kalastuskortista suoritetaan valtiolle. Maksun suuruus ei riipu vsialueen omistusoikeudesta, vaan asuinpaikkaperiaatteesta. Jokilaaksoissa vakinaisesti asuvat ja eräät sosiaalisilla perusteilla heihin rinnastetut maksavat vähemmän ja muut enemmän. Ulkomaiset turistit ja muualla kuin jokilaaksoissa asuvat kiinteistön omistajat maksavat saman verran. Porrastukset voidaan ymmärtää tältä pohjalta, kun otetaan huomioon, että alkuperäiset säännökset ja määräykset on laadittu valtion omistamaa vesialuetta varten.

Sopimuksen 5 artiklan mukaan valtioiden tulee käyttää tulot ensisijaisesti kalastuksen valvontaan ja kalakantojen kehittämiseen. Nyt käsiteltävänä olevien säännösehdotusten mukaan valtio ei ole velvollinen palauttamaan mitään osaa kalastuskorttivaroista vesialueiden omistajille. Perustelujen mukaan tosin yksityisiltä vesialueilta kertyvät kalastuskorttitulot palautetaan käytännössä vesialueiden omistajille vähentämättöminä. Sopimuksen allekirjoituksen yhteydessä on erillisellä kirjeenvaihdolla sovittu, että Suomen osalta tulot voidaan palauttaa ilman tilitysvelvollisuutta vesialueiden omistajille. Joinakin vuosina palautuksia on käytännössä tapahtunutkin. Hallituksen esityksen mukaiset säännökset ja määräykset eivät sisällä palauttamista koskevia säännöksiä. Nämä säännökset eivät siten ole esteenä sille, että kalastuskorttivarat jäävät pysyvästi valtiolle ilman tilitysvelvollisuutta.

Kalastuskorttiperiaate merkitsee, että Suomen valtio on ottanut haltuunsa yksityisomistuksessa olevia vesialueita luovuttaakseen niitä maksua vastaan kotimaisten ja ulkomaisten turistien käyttöön. Hallituksen esityksen mukainen lainsäädäntö luovuttaa tämän oikeuden valtiolle ilman korvausta. Lainsäädäntö sisältää näin pakkolunastuksen ilman täyden korvauksen periaatetta. Lakiesitykset on siten käsiteltävä perustuslain säätämisjärjestyksessä.

8. Lääninhallituksen ja fylkesmannin norminantovallasta määrätään sopimuksen 7 artikalssa. Nämä viranomaiset voivat sopimuksen mukaan rajoittaa jokilaaksojen ulkopuolella asuvien kalastusoikeutta. Jokilaaksojen ulkopuolella asuvan kiinteistönomistajan kalastusoikeus on jo rajoitettu sopimuksen ja säännön mukaan samaan tasoon kuin ulkomaalaisen turistin kalastusoikeus. Hän voi kalastaa omalla vesialueellaan yksinomaan vavalla ja vieheellä toisen omistamasta veneestä käsin maksettuaan kalastuskortin. Ulkomaalisella turistilla on täsmälleen sama kalastusoikeus kiinteistönomistajan omistamalla vesialueella samaan hintaan. Rannaltaan kiinteistönomistaja voi kalastaa omalla vesialueellaan yksinomaan perholla. Mutta lääninhallitus ja fylkesmann voivat kuivata norminantovaltansa rajoissa tämänkin vähäisen kalastusoikeuden tyhjiin.

Kiinteistön omistajan omistusoikeuteen perustuva valta kiinteistönsä normaaliin, kohtuulliseen, järkevään ja tavanomaiseen käyttämiseen on näin kuivattu tällä lainsäädännöllä täysin tyhjiin. Tätä norminantovaltaa koskeva lainsäädäntö voidaan luonnollisesti saattaa voimaan yksinomaan perustuslain säätämisjärjestyksessä.

Aikaisemmassa sopimuksessa ja säännössä jokilaaksojen ulkopuolella asuvat kiinteistöjen omistajat saattoivat ulkomaisten turistien tavoin lunastaa kalastuskortin enintään 10 vuorokauden ajaksi vuodessa. Tämä rajoitus on nyt poistettu sopimuksesta ja säännöstä, mutta lääninhallitus ja fylkesmann voivat niin tahtoessaan saattaa esimerkiksi viiden tai yhden vuorokauden pituisen vastaavan rajoituksen voimaan säännösten olematta esteenä.

Tenojeon kalastuskomitea ehdotti lääninhallituksen ja fylkesmannin valtaa siirrettäväksi Tenojoen kalastuskomissiolle, jossa asukkaat ja vesialueen omistajatkin olisivat olleet edustettuina. Hallituksen esityksessä norminantovalta on keskitetty virkamiehelle.

9. Yhdenvertaisuuden periaatteesta säädetään HM 5 §:ssä. Sen mukaan Suomen kansalaiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Periaatteesta mainitaan hallituksen esityksessä (s. 9) asuinpaikkaperiaatteen kohdalla: "Suomen kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun periaate ei edellytä kaikkien kansalaisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaiset." - Nämä perustelut eivät voi siirtää syrjään hallitusmuodossa säädettyä yhdenvertaisuuden periaatetta.

Asuinpaikkaperiaate, kalastuskorttiperiaate sekä lääninhallituksen ja fylkesmannin norminantovalta loukkaavat voimakkaasti Suomen kansalaisten yhdenvertaisuuden periaatetta. Tämän lisäksi erityisesti veneen käyttöä koskevat rajoitukset loukkaavat muualla kuin jokilaaksoissa asuvien kiinteistönomistajien kansalaivapauksia yhdenvertaisuuden kannalta. Nämähän eivät voi käyttää kalastamiseen omaa venettään, vaan he joutuvat käyttämään jokilaaksoissa vakinaisesti asuvien tai heihin rinnastettavien henkilöiden veneitä kalastamiseen. Näiden säännösten yhteys lohikantojen säilyttämiseen on vaikeasti ymmärrettävissä. Niiden merkityshän perustuu yksinomaan veneen käyttämisestä perittävien rahavirtojen ohjaamiseen jokilaaksoihin. Veneiden lukumäärää koskevat rajoitukset ulottuvat myös jokilaaksoissa asuviin henkilöihin.

Yhdenvertaisuuden periaatteen kanssa ristiriidassa olevat säännökset vaativat perustuslain säätämisjärjestystä.

10. Vertailujen suorittaminen muihin vastaaviin tilanteisiin tuo lainsäätämisjärjesteystä koskevan ongelman havainnolliseksi. Hallituksen esityksessähän on lähdetty siitä, että kalastusoikeuden käyttämistä koskevat määräykset eivät loukkaa hallitusmuodon omaisuudensuojaa tai yhdenvertaisuusnormeja, kun kalastusoikeuteen tai omistusoikeuteen ei ole puututtu. Asianomaisen kalastusoikeuden rajoitukset poistuvat, kun asianomainen asettuu asumaan jokilaaksoon. Kaikki määräykset on annettu lohikantojen ja lohisaaliiden turvaamista varten, kuten hallituksen esityksessä on perusteltu.

Samoilla perusteilla maantien rakentamisesta yksityismaalle voitaisiin säätää tavallisella lailla ilman korvausta. Onhan maantie rakennettu liikenteen turvaamista varten. Omistusoikeus säilyy maanomistajalla ja vain käyttöoikeutta on rajoitettu liikennetarkoituksiin. Aluehan palautuu maanomistajalle, kun sitä ei enää tarvita tarkoitukseensa.

Vertailuja voidaan suorittaa myös asuntotuotannon suuntaan. Mitä eroa lainsäätämisjärjestyksen kannalta olisi, jos säädettäisiin laki pääkaupunkiseudun asuntopalvelusta. Valtio myisi asumiskortteja niihin yksityisomistuksessa oleviin asuntoihin, joissa omistaja ei itse sillä hetkellä asuisi. Asumiskorttivarat perittäisiin valtiolle ja ne olisi käytettävä ensisijaisesti asuntotuotannon edistämiseen. Varojen palauttamisesta omistajille ei säädettäsi mitään. Helsingin kaupungin ylipormestarille annettaisiin norminantovalta siinä suhteessa, kuinka monta neliötä kukin saa käyttää enintään asumiseensa henkilöä kohti. Nämä säännökset eivät puuttuisi omistusoikeuteen. Asianomaisen käyttöoikeuskin palautuisi, kun hän muuttaisi itse asumaan tähän asuntoonsa. Säännökset olisi annettu yksinomaan asumisen turvaamista varten. Onhan asuminen Helsingissä sentään ainakin yhtä tärkeätä kuin turistikalastuksen turvaaminen Tenojoessa. Siitähän Tenojoen säännössä ja sopimuksessa on varsin merkittävältä osalta kysymys. Kalastuskunnat pystyisivät turvaamaan paikallisen väestön edut vaatimattomammankin sopimuksen ja säännön puitteissa. Hallituksen esityksen perustelut tavallisen lainsäätämisjärjestyksen puolesta ovat juuri tätä painoluokkaa.

Vertailut osoittavat mitä selvimmin, että nyt kysymyksessä oleva lainsäädäntö voidaan saattaa voimaan yksinomaan perustuslain säätämisjärjestyksessä.

11. Jatkuvuusperiaate näyttäisi ratkaisevalta perusteelta, kun hallituksen esityksen kirjoittaja on päätynyt tavalliseen lainsäätämisjärjestykseen. Tenojoen sopimus ja sääntö rakentuvat samoille periaatteille kuin aikaisemminkin. Ennen asiasta on säädetty tavallisella lailla. Tämän vuoksi sopimus ja sääntö saatetaan vain eduskunnan tietoon ja vähäisistä muutoksista säädetään tavallisella lailla. Nämä lähtökohdat on jo alussa osoitettu vääriksi. Nämä lähtökohdat ovat perustuneet

vuoden 1972 ja sitä edeltäneessä lainsäädännössä siihen nimenomaiseen virheolettamaan, että lainsäädännön tarkoittamat vesialueet kuuluvat valtion omistukseen. Tämän virheolettaman varaan ei voida jatkaa enää sen jälkeen, kun lainvoimaisesti on jo selvitetty, että pääosa sopimuksen ja säännön tarkoittamista vesialueista kuuluu yksityisomistukseen.

Rotusyrjintäkään ei voida hyväksyä sillä perusteella, että sitä on jossakin maassa harjoitettu pitkään aikaisemminkin.

12. Yhteiskuntakehityksen sopivuuden periaate on tuotu joskus omaisuuden normaalin, kohtuullisen ja järkevän hyväksikäytön periaatteen rinnalle arvioitaessa perustuslain säätämisjärjestyksen tarpeellisuutta. Toisinaan sanotaan, että perustuslain tulkinnat muuttuvat ajan mukana. Sama perustuslaki hyväksyi aikanaan orjuuden Yhdysvalloissa, mutta se ei hyväksy nyt sukupuolten välistä erottelua.

Perustuslakien tulkinnat saattavat muuttua meilläkin. Tulkintojen täytyy kuitenkin pysyä valtakunnan kaikissa osissa samana aikana samoina. Muutoin Tenojoki jokilaaksoineen on siirtomaan asemassa. Yhdysvaltain perustuslaki on yhteinen ja sama kaikissa osavaltiossa. Sama perustuslaki ei voi samana aikana hyväksyä orjuutta toisessa osavaltiossa ja torjua sukupuolten välistä erottelua toisessa osavaltiossa.

Tenojoen sopimuksen ja säännön määräykset eivät onnistuisi mitenkään Saimaan tai Päijänteen vesistöissä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä. Suomen perustuslaki on kuitenkin sama valtakunnan rajavesistöissäkin ja jopa Utsjoella.

13. Tenon kalastuskomitean ehdotus on kuitattu hallituksen esityksessä (s. 3) pelkästään maininnalla. Komitea olisi muka ehdottanut kokonaan uusille perusteille rakentuvaa kalastusjärjestystä Tenojoelle. Tenojoen kalastuskomitean ehdotus rakentuu vain sikäli uusille periaatteille, että siinä olisi tunnustettu Suomen perustuslain voimassaolo Tenojoellakin. Siinä olisi luovuttu kiinteistöjen omistajien luokkajaosta asuinpaikan mukaan. Tenojeon sopimus ja sääntö olisi saatettu yhdenmukaiseksi Suomen yleisen kalastuslainsäädännön ja Suomessa voimassa olevien perustuslakien kanssa. Sen sijaan lohikantojen ja lohisaaliiden turvaamista ja lisäämistä koskevien säännösten kannalta Tenojoen kalastuskomitean ehdotus on jokseenkin lähellä hallituksen esitystä.

Suomen perustuslakia loukkaavat säännökset Tenojoen sopimuksessa ja säännösssä ovat kalakantojen turvaamisen ja lohisaaliiden kannalta jokseenkin merkityksettömiä. Perustuslakia loukkaavien säännösten saattaminen yhdenmukaiseksi perustuslakien kanssa vaikuttaa yksinomaan muutamaan promilleen

Tenojoesta ja sen sivujoista peräisin olevista lohikannoista saatavaan lohisaaliiseen tai saaliin siirtymiseen kalastajalta toiselle. Norjalaisten kannalta näillä muutoksilla on jokseenkin vähäinen merkitys. Tämän kirjoittaja on voinut sen havaita keskustellessaan lukuisissa yhteyksissä norjalaisten kanssa näistä kysymyksistä sekä Oslossa että pohjoisessa.

14. Kokonaisuutena nyt kysymyksessä oleva lainsäädäntö vaatii perustuslain säätämisjärjestystä. Suomen valtio on tosiasiallisesti ottanut haltuunsa yksityisomistuksessa olevia vesialueita ja luovuttanut ne turistikalastuksen palvelukseen. Tämä pakkolunastaminen on tapahtunut ilman täyttä korvausta. Valtakunnan rajaan liittyvät erityisolosuhteet saattavat vaikuttaa siihen suuntaan, että yleisen tarpeen vaatimus on olemassa sopimuksen ja säännön voimaansaattamisen osalta. Tämä yleisen tarpeen vaatimus saattaa olla perusteena pakkolunastuksen toimeenpanolle, mutta se ei voi selittää yksityisen omaisuuden korvauksetonta haltuunottoa. Asuinpaikkaperiaatetta tai veneen käyttöä koskevia säännöksiä sekä virkamiesten laajaa ja heikosti rajattua norminantovaltaa ei voitane selittää edes yleisen tarpeen vaatimuksesta käsin. Niiden syyt perustuvat virheelliseen olettamukseen valtion omistusoikeudesta Tenojokeen. Nyt kysymyksessä oleva lainsäädäntö vaatii tässä muodossa selvästi perustuslain säätämisjärjestystä. Perustuslakivaliokunnan ratkaisun merkitys ei rajoitu yksinomaan Tenojokeen ja sen jokilaaksoihin, vaan tämän lainsäädännön yleinen merkitys on valtakunnallista laatua.

Helsingissä toukokuun 19 päivänä 1989

Veikko O. Hyvönen
professori